

Barne- og familiedepartementet
Postboks 8036 Dep.
0030 OSLO

Vår ref.
23/05554-3

Deres ref.
23/4107-

Dato
22.01.2024

NMBUs høringssvar - Høring - Omdanning av Opplysningsvesenets fond til aksjeselskap - forslag til omdanningslov

Vi viser til Barne- og familiedepartementets brev av 8. desember 2023 og høringsnotat om forslag til lov om omdanning av Opplysningsvesenets fond til aksjeselskap.

1. Bakgrunn

Bakgrunnen for forslaget om omdanning til aksjeselskap er at Stortinget har besluttet at verdiene i Opplysningsvesenets fond skal deles mellom staten og Den norske kirke.

2. Fire universiteter betaler festeavgift til Opplysningsvesenets fond

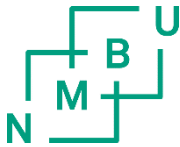
Universitetet i Oslo, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, UiT – Norges arktiske universitet og Norges miljø- og biovitenskapelige universitet fester alle tomter av Opplysningsvesenets fond. Disse universitetene, som i all framtid vil være bruker av de aktuelle festetomtene, har i 2023 bedt om å få overført de respektive tomtene vederlagsfritt.

3. Opplysningsvesenets fonds portefølje

At Opplysningsvesenets fonds portefølje av eiendeler både er stor og svært uensartet framgår av høringsnotatet hvor det opplyses at fondet eier verdier for om lag 10 mrd. kroner som er fordelt mellom skog og utmark, jordbrukseiendommer, festetomter, presteboliger, kulturhistoriske eiendommer mv. og verdipapirer samt datterselskaper, herunder Clemens Eiendom AS, som er fondets eiendomsutviklingsselskap, og 50,1 % av Clemens Kraft Holding AS (energi). I konsernstrukturen er det over 56 datterselskaper.

Det er derfor dekkende når høringsnotatet beskriver Opplysningsvesenets fond som en meget sammensatt formuesmasse.

Den store uensartetheten i formuesmassen skiller Opplysningsvesenets fonds portefølje fra blant annet Statskog, Statsbygg, Forsvarsbygg og Bane NOR Eiendoms eiendomsporteføljer som er knyttet til virksomhetens formål.

Det framgår av høringsnotatet at Barne- og familiedepartementet legger til grunn at fondets formuesmasse udelt bør overføres til aksjeselskapet som skal stiftes. Departementet unnlater derfor å drøfte om staten samfunnsøkonomisk vil være bedre tjent med at enkelte eiendommer beholdes i statlig eie, som f.eks. at næringsbygg overføres til Statsbygg, festetomter overføres til de fire universitetene og at skog og utmark overføres til Statskog, som er en statseid virksomhet.

Høringsnotatet drøfter heller ikke spørsmålet om de tomter som Opplysningsvesenets fond, som fra 2023 selv er del av staten, bortfester til andre deler av staten, som universitetene, bør håndteres på en annen måte enn tomter som bortfestes til private parter. Alternativet er at tomter som festes bort til statlige aktører tas ut av porteføljen, før aksjeselskapet stiftes, og overføres til den institusjon som bruker tomten.

4. Høringsnotatets forutsetning om at vedlikehold av kirker i fremtiden i hovedsak skal finansieres ved inntekter fra Opplysningsvesenets fonds eiendeler og ikke ved midler fra statsbudsjettet

I Prop. 1 S (2023-2024), oktober 2023, ga regjeringen v/Barne- og familiedepartementet følgende redegjørelse om saken:

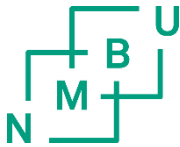
«Staten er 1. januar 2023 blitt eigar av ei rekkje egedelar som historisk har vore forvalta av Opplysningsvesenets fond, mot at verdiane som tidlegare er anslått til å vere i storleiksorden 10 mrd. kroner, blir brukte til eit statleg bidrag for istandsetjing av kyrkjer. Det blir lagt til grunn at forpliktinga om å føre tilbake verdien av staten sin del av Ovf til kyrkjebygg skal gjerast over ein periode på 20–30 år, med ei opptrapping dei fyrste åra til 500 mill. kroner årleg. Regjeringa vil leggje fram ein bevaringsstrategi for kulturhistorisk verdifulle kyrkjebygg hausten 2023, som gir rammer for satsinga. Vidare skal det skipast ein administrasjon i Trondheim for arbeidet med å gjennomføre bevaringsstrategien. Dei statlege utgiftene til bevaringsstrategien vil bli finansierte gjennom eit kyrkjebevaringsfond som består av inntekter til staten frå Opplysningsvesenets fond. I dei åra kyrkjebevaringsfondet er for lite til å dekkje den årlege utbetalinga til bevaringsprogramma, blir det i tillegg løyvd midlar frå statsbudsjettet.»

Av dette framgår at Barne- og familiedepartementets forståelse, som er gjentatt i høringsnotatet, er at Stortingets beslutning om deling av verdiene i fondet innebærer at vedlikehold av kirker i framtiden skal finansieres av et kirkebevaringsfond som skal motta statens utbytter fra Opplysningsvesenets fond. Hvis kirkebevaringsfondets inntekter det enkelte år ikke når målet for årlig vedlikehold, skal midlene fra kirkebevaringsfondet suppleres med midler fra statsbudsjettet.

Den forståelse at fremtidig vedlikehold av kirker i det vesentlige skal være avhengig av utbytter fra Opplysningsvesenets fond og ikke finansieres over statsbudsjettet, er den grunnleggende premiss for departementets forslag om å holde verdiene i fondet samlet.

Samtidig innebærer en løsning hvor fondets eiendeler ses under ett – og den enkelte kategori eiendeler ikke vurderes separat – at departementet ikke aktivt må ta stilling til hvilken forvaltning av den enkelte kategori eiendel som vil gi det beste samfunnsøkonomiske resultat.

Vi kan ikke se at en departementets forslag om overføring en bloc av fondets eiendeler til et aksjeselskap er vurdert ut fra samfunnsøkonomisk nytte basert på prinsipper tilsvarende de som følger av Utredningsinstruksen.

5. Formålsbygg

Kommunal- og moderniseringsdepartementets strategi for bygg og eigedom i statleg sivil sektor *Ei berekraftig, kostnadseffektiv og samordna bygg- og eigedomsforvaltning*, oktober 2021, nevner Regjeringskvartalet, ambassader og embetsboliger, enkelte domstoler og ulike universitets- og høyskolebygninger som eksempler på statlige bygninger som er planlagt til å være i bruk i lang tid til samme formål og at enkelte virksomheter og funksjoner kan være relativt stedbundne. Slike bygninger defineres som formålsbygg.

Norges Miljø og biovitenskapelige universitet har bygninger i Sandnes på til sammen 574 dekar eiendom med 4700 kvm bygningsmasse. Bygninger, innmark og utmark ligger på eiendom festet av OVF. Arealene antas å oppfylle vilkårene for formålsbygg. Dette er arealer og bygninger som brukes til forsknings- og utdanningsformål. En av bygningene er underlagt et vern.

6. Før aksjeselskapet stiftes er det rettslig mulig å overføre festetomtene til universitetene

Som det framgår av høringsnotatet er Opplysningsvesenets fond etter vedtakelsen av lov om Opplysningsvesenets fond av 18. juni 2021, og den påfølgende opphevelse av Grunnloven § 116 om Opplysningsvesenets fond, et statlig eid fond fra 1. januar 2023.

At Opplysningsvesenets fond er statlig fond innebærer at eiendelene i fondet eies av staten.

Etter stiftelsen av aksjeselskapet vil eiendelene eies av dette selskapet, samtidig vil lov om Opplysningsvesenets fond bli opphevet.

Norges miljø og biovitenskapelige universitet er av samme mening som Universitetet i Oslo; at det er uheldig at en eiendom som universitetet er bruker av, legges inn i et aksjeselskap som overtar rollen som bortfester.

Dette fordi notatet sier om eierskapet at: «Staten har ingen særskilt begrunnelse for eierskapet, og statens mål er høyest mulig avkastning over tid».

NMBU finansieres, i likhet med andre statlige universiteter og høyskoler, ved bevilgninger fra Stortinget.

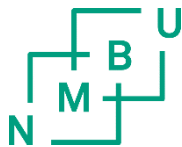
Vi mener at det gir liten mening at et statlig eid aksjeselskap skal søke å få høyest mulig avkastning fra en statlig virksomhet som er finansiert av Stortinget.

Inntil aksjeselskapet er stiftet, er det med hjemmel i lov om Opplysningsvesenets fond, rettslig mulig å avverge en slik situasjon. Det kan gjøres ved at den aktuelle eiendommen overføres vederlagsfritt til Norges miljø- og biovitenskapelige universitet – og tilsvarende for Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, UiT – Norges arktiske universitet og Universitetet i Oslo.

7. Partsevne

Det framgår av høringsnotatet at aksjeselskapet ved omdanningen overtar alle fondets eiendeler og trer inn i alle fondets rettsposisjoner.

Høringsnotatet omtaler imidlertid ikke om aksjeselskapet har partsevne, dvs. oppfyller vilkårene for å kunne være part i en sivil sak for domstolene. Men vi forstår det slik at aksjeselskapet vil ha partsevne.

I motsetning til staten, som i svært få saker har rollen som saksøker, opptrer Opplysningsvesenets fond som saksøker i et stort antall saker. Ved dette skiller Opplysningsvesenets fonds praksis seg sterkt fra statens praksis. Fondets praksis med å saksøke antas å bli videreført når statens uttalte formål for aksjeselskapet er begrenset til «høyest mulig avkastning over tid».

Som eksempel ble i 2010 Universitetet i Oslo saksøkt av Opplysningsvesenets fond i en sak om regulering av festeavgiften på den festede tomten. Saken ble først avsluttet i 2015 etter behandling i tingretten og rett før fondets anke skulle behandles i lagmannsretten. Tilsvarende saksøkte Opplysningsvesenets fond også Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

Når Opplysningsvesenets fond omdannes til et aksjeselskap vil dette selskapet, i likhet med sykehusene som fra 2001 er organisert som (statlig eide) helseforetak, kunne stå som motpart overfor staten i sivile saker for domstolene.

8. Oppsummering

Høringsnotatet problematiserer ikke hvilke samfunnsøkonomiske hensyn som tilsier at Opplysningsvesenets fonds portefølje bør holdes samlet eller deles før et aksjeselskap stiftes.

En eventuell deling av porteføljen, som vil innebære at Stortinget i større grad må bevilge midler til vedlikehold og istandsetting av kirker enn hvis porteføljen holdes samlet, gir ikke nødvendigvis et dårligere samfunnsøkonomisk resultat enn hvis porteføljen holdes samlet.

For så vidt gjelder de tomtene som Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, UiT – Norges arktiske universitet og Universitetet i Oslo fester kan vi ikke se at staten er tjent med en ordning som innebærer at staten og statlig eide enheter settes opp mot hverandre på den måten som høringsnotatet og lovforslaget legger opp til – som innebærer at partene igjen kan stå som motparter i en rettssak.

Vennlig hilsen

Lars Atle Holm
Direktør

Kjersti Sørli Rimer
Eiendomsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikke håndskrevne signaturer.

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Barne- og familiedepartementet		Postboks 8036 Dep.	0030 OSLO